

УДК 336.14

А. О. Петлюк,
магістрант кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-4796-4504
Н. С. Медведкова,
к. е. н., доцент кафедри фінансів,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0001-6359-561X

DOI: 10.32702/2306-6806.2021.2.105

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

L. Petliuk,
2nd-year master's student of Department of Finance,
Taras Shevchenko national university of Kyiv
N. Miedviedkova,
PhD in Economics, Associate professor of Department of Finance,
Taras Shevchenko national university of Kyiv

STATE SUPPORT IN ENSURING THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE UKRAINIAN ECONOMY

У статті розкрито питання сутності державної фінансової підтримки аграрного сектору, яка є однією з форм державного регулювання, а також основним механізмом реалізації державної політики в аграрній сфері та супроводжується створенням сприятливих економічних, організаційно-правових та інших умов розвитку аграрного виробництва. Визначено, що державна фінансова підтримка в Україні, відповідно до законодавства, надається у формі державного регулювання гуртових цін, товарних інтервенцій, фінансових інтервенцій, тимчасового адміністративного регулювання цін, бюджетної позики, кредитної субсидії, лізингової субсидії, бюджетної дотації та часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки й обладнання вітчизняного виробництва. Проаналізовано сучасний стан державної фінансової підтримки аграрного сектору та визначено, що реальні обсяги фінансування не досягають встановлених нормативів на рівні законодавства. Проте, попри недостатню державну фінансову підтримку, обсяг випуску в сільському господарстві постійно зростає. Висвітлено підхід СОТ до встановлення видів субсидій та проаналізовано досвід країн, що розвиваються. Розглянуто основні проблеми державної фінансової підтримки сільського господарства в Україні, а саме: відсутність реалізації заходів, спрямованих на підтримку дрібних сільськогосподарських підприємств, неефективність дотацій на фактори виробництва, недостатнє кредитування аграрних підприємств, погіршення умов торгівлі для аграрних виробників внаслідок диспаритету цін, переважання у структурі державної підтримки програм "жовтої скриньки", сировинний характер експорту, недосконала система оподаткування. Показано, що задля подальшого розвитку аграрного сектору в Україні держава повинна виправити цілий ряд недоліків існуючої системи державної фінансової підтримки та розробити ефективну комплексну стратегію, яка б дозволила максимально використовувати сприятливі можливості, які випливають з подій на світовому сільськогосподарському ринку.

The article discloses the issues of the essence of state financial support for the agricultural sector, which is one of the forms of state regulation, as well as the main mechanism for implementing state policy in the agricultural sector and is accompanied by the creation of favorable economic, organizational, legal and other conditions for the development of agricultural production. It is determined that state financial support in Ukraine, in accordance with the law, is provided in the form of state regulation of wholesale prices, commodity interventions, financial interventions, temporary administrative regulation of prices, budget loans, credit subsidies, leasing subsidies, budget subsidies and partial compensation for the cost of agricultural machinery and equipment of domestic production. The current state of state financial support to the agricultural sector is analyzed and it is determined

that the real amount of funding does not reach the established standards at the level of legislation. However, despite insufficient state financial support, agricultural output is constantly growing. The WTO approach to the establishment of types of subsidies is highlighted and the experience of developing countries is analyzed. The main problems of state financial support for agriculture in Ukraine are considered, namely, the lack of implementation of measures aimed at supporting small agricultural enterprises, the ineffectiveness of subsidies for factors of production, insufficient lending to agricultural enterprises, deterioration of the terms of trade for agricultural producers due to price disparity, the predominance in the structure of state support programs of the "yellow box", raw materials nature of export, imperfect taxation system. It is shown that for the further development of the agricultural sector in Ukraine, the state must correct a number of shortcomings of the existing system of state financial support and develop an effective comprehensive strategy that would maximize the use of favorable opportunities that arise from the events in the global agricultural market.

Ключові слова: аграрний сектор, видатки Державного бюджету, державна фінансова підтримка, дотації, "жовта скринька", "зелена скринька", Міністерство аграрної політики та продовольства України, сільське господарство, СОТ.

Key words: agricultural sector, state expenditures, state financial support, subsidies, "yellow box", "green box", The Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine, agriculture, WTO.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Аграрний сектор займає ключову роль в економіці України, забезпечуючи при цьому 9% ВВП, 18% зайнятості суб'єктів господарювання та 6% податкових над-

ходжень. Більше того, аграрний сектор відіграє провідну роль не лише у вітчизняній економіці. Так, Україна є одним із лідерів із виробництва та експорту багатьох видів сільськогосподарської та харчової продукції у світі (частка експорту у 2019 р. складала 40%). Як наслідок, зростання аграрного сектору є запорукою розвитку економіки України, формування позитивного зовнішньоторговельного балансу та стабілізації валютного ринку. Більшість відомих вітчизняних і зарубіжних вчених вважають, що ефективного та стабільного розвитку сільського господарства можна досягнути завдяки належному фінансуванню потреб його відтворення. З урахуванням цього, чинні методи державної підтримки аграрного сектору потребують удосконалення, адже надання дотацій та компенсацій не відповідає сучасним вимогам і не впливає на розвиток сільського господарства, підвищення ефективності господарювання, створення умов для інноваційної якості відтворення в АПК.

Рис. 1. Форми державної підтримки суб'єктів аграрного сектору

Джерело: складено авторами на основі [10].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблеми державної підтримки сільського господарства досліджувалися у працях багатьох вітчизняних учених. У наукових виданнях Г. Андрусенко [2], К. Бондаревської [3], В. Гмирі [5], О. Довжика [7], О. Панухника [9] та ін. відмічається значна кількість публікацій із зазначеної проблематики.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є поглиблення сутності державної підтримки у забезпеченні розвитку аграрного сектору України та оцінка її сучасного стану, а також визначення основних недоліків існуючої системи державної фінансової підтримки сільського господарства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Умовах сучасної ринкової економіки узгодження інтересів економічних суб'єктів аграрного сектору досягається за допомогою їх стимулювання і мотивації, які здійснюються з використанням державних форм регулювання. Держав-

Таблиця 1. Динаміка обсягів державної підтримки сільського господарства протягом 2014 – 2019 рр., млн грн

Коди	Найменування видатків за програмною класифікацією	Роки					
		2014	2015	2016	2017	2018	2019
	Програми підтримки розвитку АПК	2424,7	2038,4	1754,6	5448,1	4283,9	5963,3
ЗАГАЛЬНИЙ ФОНД							
2801030	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	-	300,0	300,0	300,0	266,0	127,2
2801180	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	-	-	-	55,0	-	-
2801230	Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	-	-	-	-	210,0	800,0
2801350	Державна підтримка розвитку, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	-	-	-	299,3	400,0	400,0
2801460	Надання кредитів фермерським господарствам	-	-	-	25,0	-	200,0
2801540	Державна підтримка галузі тваринництва	-	250,0	30,0	170,0	2401,0	3500,0
2801580	Фінансова підтримка с/г товаровиробників	-	-	-	1248,7	955,0	881,8
СПЕЦІАЛЬНИЙ ФОНД							
2801180	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
2801350	Державна підтримка розвитку хмелярства, овочівництва, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними	100,0	-	-	-	-	-
2801370	Збільшення статутного капіталу НАК "Украгролізінг" для закупівлі технічних засобів для агропромислового комплексу з подальшою передачею їх на умовах фінансового лізингу	54,0	-	-	-	-	-
2801460	Надання кредитів фермерським господарствам	27,9	25,6	15,8	40,0	43,1	44,5
2801490	Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі на умовах фінансового лізингу	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	4,8
2801540	Державна підтримка галузі тваринництва	888,0	-	-	-	-	-
2801560	Формування Аграрним фондом державного інтервенційного фонду, а також закупівлі матеріально-технічних ресурсів для потреб с/г товаровиробників	1400,0	1400,0	1400,0	-	-	-
2801580	Фінансова підтримка с/г товаровиробників	-	-	-	3301,3	-	-

Джерело: складено авторами на основі [13].

не регулювання аграрної сфери економіки являє собою процес впливу на її розвиток за рахунок створення можливості суб'єктам господарювання здійснювати прибуткову діяльність та покращувати свої конкурентні позиції. Однією з форм державного регулювання є державна фінансова підтримка, яка є основним механізмом реалізації державної політики в аграрній сфері та супроводжується створенням сприятливих економічних, організаційно-правових та інших умов розвитку аграрного виробництва.

Відповідно до Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України" від 24.06.2004 р., державна підтримка суб'єктів аграрного бізнесу надається у формі державного регулювання гуртових цін, товарних інтервенцій, фінансових інтервенцій, тимчасового адміністративного регулювання цін, бюджетної позики, кредитної субсидії, лізингової субсидії, бюджетної дотації та часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки й обладнання вітчизняного виробництва (рис. 1).

Пунктом 42 розділу VI Бюджетного кодексу України встановлено, що у 2017—2021 рр. щорічний обсяг коштів Державного бюджету України, які спрямовуються на державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників, становить не менше 1% випуску продукції у сільському господарстві [4]. Для того щоб перевірити відповідність обсягів державної підтримки встановленим нормативам, було проаналізовано її динаміку протягом 2014—2019 рр. (табл. 1).

Так, у 2019 р. Законом України "Про Державний бюджет на 2019 рік" (зі змінами) Міністерству аграрної політики та продовольства передбачені видатки в обсязі 15 013,3 млн грн, з яких за програмами підтримки розвитку АПК — 5 963,3 млн грн (39,7% від загального обсягу). Загалом обсяг видатків Міністерства аграрної політики та продовольства України має тенденцію до збільшення, в той час як обсяг державної підтримки розвитку АПК має нестабільний характер (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка обсягу державної підтримки сільського господарства та темпи її приросту протягом 2014—2019 рр.

Джерело: складено авторами на основі [13].

Таблиця 2. Частка видатків Державного бюджету на підтримку розвитку с./г. в обсязі випуску с./г. протягом 2014—2019 рр.

Показник	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Обсяг випуску в сільському господарстві, млн грн	371189,0	544206,0	637791,0	707792,0	847587,0	842767,0
Видатки Державного бюджету на підтримку розвитку АПК, млн грн	2424,7	2038,4	1754,6	5448,1	4283,9	5963,3
Частка видатків Державного бюджету на підтримку розвитку АПК в обсязі випуску в с/г, %	0,7	0,4	0,3	0,8	0,5	0,7

Джерело: складено авторами на основі [12; 13].

Проведений аналіз свідчить, що обсяг державної підтримки суттєво зріс лише у 2017 р., за рахунок введення механізму бюджетної дотації, і становив 5 448,1 млн грн (53% у загальному обсязі видатків передбачених Міністерству аграрної політики та продовольства України). У 2019 р. спостерігається найбільший обсяг державної підтримки у розмірі 5 963,3 млн грн. Протягом досліджуваного періоду у 2016 р. було виділено найменший обсяг коштів, спрямованих на державну підтримку — 1754,6 млн грн, що складало майже 50% загального обсягу видатків, передбачених Міністерству аграрної політики та продовольства України.

Якщо аналізувати структуру державної підтримки сільського господарства, то у 2018—2019 рр. найбільшу частку складає державна підтримка в галузі тваринництва — 56% і 59% відповідно, до якої належать дотації за утримання корів (515 млн грн у 2018 р.) та молодняк (322 млн грн у 2018 р.), що займають найбільшу частку у даному виді державної підтримки; компенсація вартості об'єктів, профінансованих за рахунок банківських кредитів; часткове відшкодування вартості племінних тварин, сперми та ембріонів; компенсація відсотків та часткове відшкодування вартості об'єктів.

Також у 2018—2019 рр. значну частину коштів було спрямовано за бюджетною програмою 2801230 "Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств", за якою обсяг виділених коштів становив 210 млн грн та 800 млн грн відповідно, що складає частку 5% і 13% відповідно. Фінансова підтримка фермерських господарств передбачає:

- часткову компенсацію вартості закупленого у суб'єктів насінництва насіння сільськогосподарських рослин вітчизняної селекції (7,6 млн грн у 2018 р.);
- часткову компенсацію вартості придбаної сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва (111,32 млн грн у 2018 році);
- надання бюджетної субсидії на одиницю оброблених угідь (1 гектар) — новоствореним фермерським господарствам та іншим фермерським господарствам (71,33 млн грн у 2018 р.);
- здешевлення кредитів (10,946 млн грн у 2018 році);
- фінансова підтримка сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (8,6 млн грн у 2018 р.) [1].

Проаналізувавши динаміку та структуру державної підтримки сільського господарства протягом 2014—2019 рр., дослідимо їх відповідність встановленим законодавством нормативам (табл. 2).

Проведений аналіз свідчить, що реальні обсяги фінансування не досягають задекларованих показників, оскільки у 2017—2019 рр. частка видатків, які спрямовані на державну підтримку с/г, менше 1% обсягу випуску в сільському господарстві. У 2014—2016 р. даний показник також менше 1%, що не відповідає теперішнім нормативам, які встановлені для 2017—2021 рр. Варто відмітити, що незважаючи на недостатню державну фінансову підтримку, обсяг випуску в сільському господарстві постійно зростає і у 2017 р. становить 707 792 млн грн, що на 336 603 млн грн або на 190,7% більше, ніж у 2014 р.

Що стосується державної підтримки аграрного сектору у 2020 р., то відповідно до даних Міністерства аграрної політики та продовольства України, передбачено наступні видатки, що спрямовані на державну підтримку аграрного сектору:

- фінансова підтримка фермерських господарств (380 млн грн);
- фінансова підтримка на поворотній основі (безвідсоткові кредити) через Український Державний Фонд підтримки фермерських господарств (67 млн грн зі спеціального фонду Державного бюджету);
- державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції (1 млрд грн);
- фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства (400 млн грн);
- часткова компенсація вартості с/г техніки та обладнання вітчизняного виробництва (437 млн грн);
- фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів (1,2 млрд грн);
- доступні кредити 5—7—9% (2 млрд грн зі спеціального фонду Державного бюджету) [6].

У результаті поглибленого аналізу стану державної фінансової підтримки аграрного сектору за період 2014—2019 рр., було виявлено низку ключових проблем, характерних для сучасного стану фінансових відносин в аграрній галузі. Вагомим недоліком вітчизняної практики АПК є те, що нині практично відсутня реалізація заходів, спрямованих на підтримку дрібних сільськогосподарських підприємств, які відчувають найбільшу потребу у фінансових ресурсах. Тобто спостерігається монополізація аграрного виробництва, формування крупних агрохолдингів, які поступово витісняють із ринку дрібних виробників. Причина подібного нераціонального розподілу субсидій — "пошук ренти" з боку великих агрохолдингів, що спричинений готовністю держави до субсидювання, яке відбувається шляхом лобювання законопроектів, що максимізують дохід підприємств. Зокрема, якщо в галузі є великий виробник, він буде лобювати розподіл субсидій пропорційно випуску, в результаті чого значна частка державної підтримки опиниться в нього. Дрібні фермери виграють лише за рахунок того, що додаткове фінансування допомагає покрити сезонні потреби у ліквідних коштах.

У 2018 р. система підтримки дещо змінилася і тепер це переважно дотації на фактори виробництва, що зменшують вартість засобів виробництва (ресурсів) для агро-виробників, як-от: розвиток фермерських господарств, компенсація витрат на будівництво, програми кредитної підтримки, часткова компенсація витрат на купівлю сільськогосподарського обладнання українського походження тощо. Однак головною проблемою є те, що основною групою, хто отримує найбільшу вигоду від "прив'язаних до виробництва" субсидій, є постачальники матеріально-технічних ресурсів. Це зумовлено тим, що аграрні виробники в Україні більшість факторів виробництва купують, а не виробляють, що призводить до "перехоплення" постачальниками ресурсів доволі знач-

Рис. 3. Наслідки надання субсидій сільськогосподарським виробникам

Джерело: складено авторами на основі [14].

ної частини аграрних субсидій. Зокрема за наявності програми підтримки придбання вітчизняної сільськогосподарської техніки, цілком ймовірно, що аграрії (особливо дрібні) збільшать обсяги придбання сільськогосподарської техніки українського виробництва (наприклад, тракторів, плугів тощо). Водночас вітчизняна техніка, як правило, має гіршу якість та нижчу продуктивність, що призводить до втрат продуктивності окремих господарств та сектору в цілому [8].

Важливою проблемою в сучасних умовах господарювання також є недостатнє кредитування аграрних підприємств. Однією з важливих складових фінансового забезпечення аграрного сектора економіки є державна підтримка підприємств через механізм здешевлення відсоткової ставки по кредитах аграрним підприємствам. Однак цей механізм через відсутність коштів у держави не вирішує проблемних питань у кредитуванні сільського господарства.

Як було зазначено вище, в 2018 та 2019 рр. найбільшою статтею витрат, спрямованих на державну підтримку аграрного сектору, є дотація галузі тваринництва. Відповідно до Закону України "Про державну підтримку сільського господарства в Україні" її основна мета — підтримка рівня платоспроможного попиту споживачів та захист підприємств тваринництва від банкрутства [10]. З економічного погляду це означає збільшення внутрішньої пропозиції споживчих товарів та підвищення продуктивності, що забезпечує реальний захист від банкрутства. Але проведений аналіз свідчить, що в Україні не вдалося досягти зазначеного ефекту, адже пряма підтримка має негативний вплив на розвиток господарств, не надаючи реального захисту від банкрутства; збільшує частку сировинного експорту; заважає інклюзивному зростанню галузі через пошук ренти та надання лівової частки підтримки найбільшим виробникам. Якщо в Україні й надалі активно підтримуватимуться тваринники, то є реальний ризик опинитись в такій ситуації, в якій опинилась Нова Зеландія 30 років тому: на той час субсидії складали 40 % доходів фермерів, а частка сировинного експорту в тваринництві сягала 82 % [16]. Пряма підтримка не сприяє розвитку продуктивності українських аграрних підприємств, оскільки відомо, що продуктивність підприємства має навіть більший вплив на ймовірність банкрутства, ніж фінансові умови.

У світовій практиці прямі сільськогосподарські субсидії давно не сприймають позитивно. Окрім емпірично доведених проблем у зниженні продуктивності на рівні фірми, спотворенні конкуренції та міжнародної торгівлі, є чимало інших аспектів, що спричинили негативне ставлення до прямої підтримки. Експерти СОТ вважають, що мета субсидій — досягти одразу три цілі. По-перше, вони покращують фінансову стійкість суб-

сидійованих підприємств; по-друге, задовольняють споживачів, зменшуючи ціну на ринку (отримання більшого доходу завдяки субсидії стимулює підприємства збільшувати пропозицію, що призводить до зменшення ціни); по-третє, субсидії — один з найкращих стимулів для підприємств.

На жаль, намагаючись використати підтримку для досягнення зазначених цілей, держава не завжди зважає на всі ризики такої підтримки для економіки та інших стейкхолдерів. "Фіаско держави" — класична ситуація, коли замість допомогти економіці, держава робить тільки гірше через неспроможність політичного механізму (рис. 3).

Так, відповідно до рисунку 3, основними наслідками надання субсидій є наступні:

- спотворення зовнішньої торгівлі полягає в тому, що субсидії, прив'язані до цін, обсягу виробництва та певного виду продукції, збільшують обсяг випуску на аграрних ринках та зменшують ціни на внутрішньому ринку і як наслідок знижується імпорт;

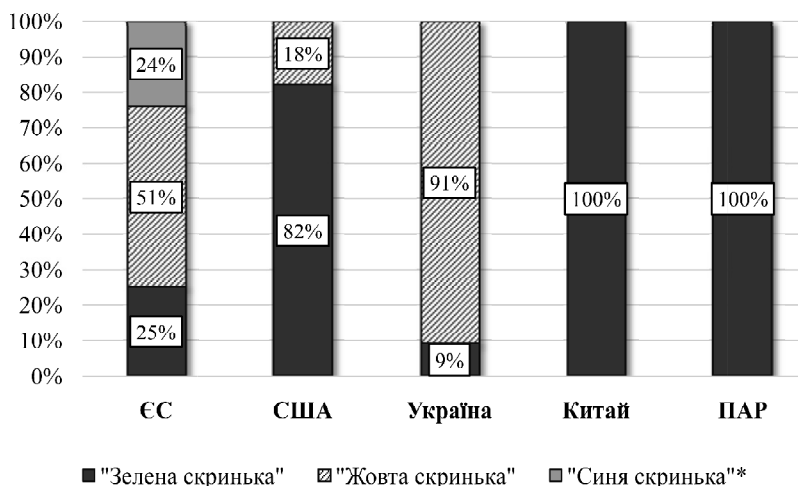
- спотворення факторних ринків пояснюється тим, що зростання випуску завдяки субсидіям збільшує попит на фактори виробництва, що підвищує зайнятість та в разі субсидій на використання ресурсів підвищує ціни їх залучення (таким чином, позитивний ефект на пропозицію може нівелюватись зростанням змінних витрат);

- фінансування субсидій потребує більших податкових надходжень, що сприяє зменшенню попиту на продукцію та призводить до безповоротних втрат для економіки;

- порушення конкурентної поведінки відбувається через те, що субсидії створюють додаткові грошові переваги для підприємств, їхні отримувачі вже не прагнуть модернізації та зростання, щоб отримати конкурентні переваги [14].

Для того щоб уникнути негативних наслідків, СОТ встановлює обмеження на обсяги субсидій, які належать до "жовтої скриньки" та закликає збільшувати обсяги державної підтримки "зеленої скриньки". На нашу думку, в Україні на фінансування "зелених" програм спрямовується недостатньо коштів і, як наслідок, у структурі державної підтримки переважають заходи "жовтої скриньки". Для порівняння розглянемо структуру державної підтримки відповідно класифікації СОТ в інших розвинених країнах (рис. 4).

Проведений аналіз свідчить, що в таких країнах, як ПАР та Китай "зелена скринька" складає 100%, в структурі яких переважають видатки на розвиток інфраструктури та державних закупівель. У США заходи "зеленої скриньки" займають також вагомий частку — 82%, у той час як у ЄС — 51%, а в Україні лише 9%. Міністерство аграрної політики та продовольства України у

Примітка: * — в результаті Уругвайського раунду переговорів СОТ було створено четверту категорію — "синя скринька", — як компроміс ЄС та США. До "синьої скриньки" відносять заходи, що належать до "жовтої скриньки" і тимчасово не підлягають скороченню.

Рис. 4. Структура державної підтримки у 2018 р. у розрізі класифікації СОТ

Джерело: складено авторами на основі [15; 17; 18].

звітах щодо стану фінансування АПК до державної підтримки відносить лише заходи "жовтої скриньки", не беручи до уваги видатки, які спрямовуються на дослідження та наукові розробки, підвищення кваліфікації, охорону навколишнього середовища тощо.

На нашу думку, заходи "жовтої скриньки" стимулюють екстенсивний розвиток аграрного сектору, збільшуючи обсяги фінансування, в той час, як заходи "зеленої скриньки" покращують якість виробництва у сільському господарстві та приносять набагато більше користі галузі та економіці в цілому, тобто спрямовані на інтенсивний розвиток.

Одна з основних проблем українського експорту полягає в тому, що він майже весь сировинний. У структурі експорту України, зокрема агропродукції, сировина займає 84%, тоді як у Німеччині лише 48% [11]. Тому, на нашу думку, доцільно спрямовувати кошти на впровадження переробки та покращення якості і конкурентоспроможності нашої продукції, оскільки додаткова пряма фінансова підтримка сприятиме виходу більшої кількості продукції на міжнародні ринки, не маючи позитивного впливу на запаси продукції всередині країни. Хоча самі отримувачі можуть залишитись у вигаді, ймовірно збільшення частки сировинного експорту може мати винятково негативний вплив на економічне зростання в галузі.

Підсумувавши все вищесказане, можна зробити висновок, що найбільша проблема поточної політики державної підтримки полягає в тому, що їй відчутно бракує відкритого фахового обговорення, яке б ґрунтувалось на фактах та наукових дослідженнях. Немає чітко визначених та обґрунтованих цілей, і внаслідок цього неможливо оцінити ефективність програм. Зазвичай підвищення продуктивності та конкурентоспроможності галузі повинно бути кінцевою метою політики державної підтримки — саме ці цілі стимулюють зростання сільського господарства. Фінансова стабільність аграрного підприємства являється гарантією продовольчої безпеки країни та основою експортного потенціалу для сільськогосподарського виробника, тому держава повинна тримати курс на створення умов для розвитку галузі, впро-

вадження переробки, нових видів аграрного бізнесу, захисту фермерів та реформування галузі.

Для того щоб повною мірою використати сприятливі можливості, які випливають з подій на світовому сільськогосподарському ринку, необхідно розкрити потенціал сільського господарства і агробізнесу України за рахунок проведення глибокої, довгострокової і збалансованої реформи, спрямованої на збільшення сільськогосподарської конкурентоспроможності і розвиток сільських територій. Така реформа забезпечить необхідні умови для модернізації та впровадження інновацій у секторі, що призведе до підвищення ефективності і диверсифікації сільськогосподарської діяльності та, як наслідок, зростання експорту. Такі зміни будуть забезпечуватися сучасною аграрною політикою, яка має бути простою, спрямованою на ті напрями, які можуть принести найбільшу користь, і спиратися на форми допомоги, які не призводять до викривлення ринкової рівноваги і дозволяють фермерам орієнтуватися на ринок під час прийняття ними виробничих рішень.

ВИСНОВКИ

Державна фінансова підтримка аграрного сектору економіки є основним механізмом реалізації державної політики в аграрній сфері, яка супроводжується створенням сприятливих економічних, організаційно-правових та інших умов розвитку аграрного виробництва, що забезпечується фінансовими і матеріальними ресурсами. Вона охоплює бюджетне фінансування програм і заходів, які спрямовуються на розвиток галузі, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію процентних ставок за користування кредитами комерційних банків, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом.

Проаналізувавши стан державної підтримки сільського господарства в Україні, дійшли до висновку, що реальні обсяги фінансування не досягають задекларованих показників, оскільки у 2017—2019 рр. частка видатків, які спрямовані на державну підтримку с/г, менше 1% обсягу випуску в сільському господарстві. Основними проблемами державної фінансової підтримки аграрного сектору є такі: 1) відсутність реалізації заходів, спрямованих на підтримку дрібних сільськогосподарських підприємств, які відчувають найбільшу потребу у фінансових ресурсах; 2) неефективність доплат на фактори виробництва; 3) недостатнє кредитування аграрних підприємств; 4) погіршення умов торгівлі для аграрних виробників внаслідок диспаритету цін; 5) переважання у структурі державної підтримки програм "жовтої скриньки"; 6) сировинний характер експорту; 7) недосконала система оподаткування.

Висвітливши основні проблеми державної підтримки аграрного сектору, дійшли до висновку, що для повноцінного використання сприятливих можливостей, які випливають з подій на світовому сільськогосподарському ринку, необхідно розкрити потенціал сільського господарства і агробізнесу України за рахунок проведення ефективної реформи, спрямованої на збільшення сільськогосподарської конкурентоспроможності, стимулювання розвитку агробізнесу та сільських територій.

¹ У термінології СОТ, субсидії, які надаються державою сільському господарству, визначають як "скриньки", які мають кольори світлофору: зелений (дозволені заходи, тобто такі, що не підлягають скороченню), жовтий (заходи, які дозволені для використання, але потребують зменшення) та червоний (заходи, що заборонені СОТ).

Література:

1. АгроБюджет-2018: реальна чи декларативна підтримка? [Електронний ресурс] // GrowHow; [сайт]. — Режим доступу: <https://www.growhow.in.ua/agrobudzheta-2018-realna-chy-deklarativna-pidtrymka/>
2. Андрусенко Г.О. Стратегія державного регулювання аграрної сфери АПК / Г.О. Андрусенко // Актуальні проблеми державного управління. — 2003. — № 2. — С. 9—14.
3. Бондаревська К.В. Проблема цінового диспаритету та шляхи її вирішення в галузі АПК / К.В. Бондаревська // Бізнес Інформ. — 2014. — № 8. — С. 129—133.
4. Бюджетний кодекс України 8 липня 2010 року № 2456-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
5. Гмиря В.П. Державна підтримка фінансування аграрного виробництва України [Електронний ресурс] // В.П. Гмиря // Економіка і управління підприємствами. — 2016. — № 3 (23). — Режим доступу: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua>
6. Держпідтримка АПК-2020: програми, механізми, терміни [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичний портал АПК України: [офіційний сайт]. — Режим доступу: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/derzhpidtrimka-apk-2020-programi-mehanizmi-termini>
7. Довжик О.О. Державна регулятивна аграрна політика в контексті світового досвіду / О.О. Довжик // Економіка і суспільство. — 2016. — № 2. — С. 97—102.
8. Нова система підтримки аграріїв в Україні: хто насправді у вигаши? [Електронний ресурс] // VoxUkraine: [сайт]. — Режим доступу: <https://voxukraine.org/uk/nova-sistema-pidtrimki-agrariyiv-v-ukrayinihto-naspravdi-u-vigrashi/>. — Назва з екрана.
9. Панухник О.В. Державна підтримка суб'єктів аграрної сфери / О.В. Панухник // Актуальні проблеми інноваційної економіки. — 2017. — № 1. — С. 5—10.
10. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 року № 1877-IV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/page3>
11. Синдром українського експорту [Електронний ресурс] // Хвиля: [сайт]. — Режим доступу: <https://hvylya.net/analytics/economics/sindrom-ukrayinskogo-eksportu.html>. — Назва з екрана.
12. Статистичний збірник "Сільське господарство України" [Електронний ресурс] // Державна служба статистика України: [офіційний сайт]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm
13. Фінансування з Державного бюджету [Електронний ресурс] // Інформаційно-аналітичний портал АПК України: [офіційний сайт]. — Режим доступу: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu>
14. Яка модель підтримки агросектору потрібна Україні? [Електронний ресурс] // Центр економічної стратегії: [сайт]. — Режим доступу: <https://ces.org.ua/agricultural-sector/>. — Назва з екрана.
15. Agricultural Subsidies in the WTO Green Box: Ensuring Coherence with Sustainable Development Goals. // International Centre for Trade and Sustainable Development. — 2009. — № 16. — P. 16.
16. Agricultural subsidy reform and its implications for sustainable development: the New Zealand experience / Environmental Sciences. — 2007. — № 4 (1). — P. 21—40.
17. Horovetska Y. Agriculture in Ukraine: Economic and Political Frameworks / Y. Horovetska, B. Rudloff, S. Stewart. — Berlin: Research Division Eastern Europe and Eurasia, 2017. — 56 с.
18. Producer and Consumer Support Estimates database // Organization for economic cooperation and development [official site]. — URL: <http://www.oecd.org/countries/romania/producerandconsumersupportestimatesdatabase.htm#tables>

References:

1. GrowHow (2018), "AgroBudget-2018: real or declarative support?", available at: <https://www.growhow.in.ua/agrobudzheta-2018-realna-chy-deklarativna-pidtrymka/> (Accessed 25 January 2021).
2. Andrusenko, H.O. (2003), "Strategy of state regulation of the agrarian sphere of agro-industrial complex", Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia, vol. 2, pp. 9—14.
3. Bondarevs'ka, K.V. (2014), "The problem of price disparity and ways to solve it in the field of agriculture", BiznesInform, vol. 8, pp. 129—133.
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), "Budget Code of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17?lang=en#Text> (Accessed 25 January 2021).
5. Hmyria, V.P. (2016), "State support for financing agricultural production in Ukraine", Ekonomika i upravlinnia pidpriemstvamy, vol. 3, no. 23, available at: <http://fp.cibs.ubs.edu.ua> (Accessed 21 January 2021).
6. APK Ukrainy (2020), "State support of APC-2020: programs, mechanisms, deadlines", available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/derzhpidtrimka-apk-2020-programi-mehanizmi-termini> (Accessed 25 January 2021).
7. Dovzhyk, O.O. (2016), "State regulatory agricultural policy in the context of world experience", Ekonomika i suspil'stvo, vol. 2, pp. 97—102.
8. VoxUkraine (2018), "The New Agricultural Support System in Ukraine: Who Really Benefits?", available at: <https://voxukraine.org/en/the-new-agricultural-support-system-in-ukraine-who-really-benefits/> (Accessed 24 January 2021).
9. Panukhnyk, O.V. (2017), "State support of agricultural entities", Aktual'ni problemy innovatsijnoi ekonomiky, vol. 1, pp. 5—10.
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2020), "The Law of Ukraine "On State Support for Agriculture in Ukraine", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15/page3> (Accessed at 23 January).
11. Khvylya (2017), "Ukrainian export syndrome", available at: <https://hvylya.net/analytics/economics/sindrom-ukrayinskogo-eksportu.html> (Accessed 24 January 2021).
12. State Statistics Service of Ukraine (2019), "Statistical collection "Agriculture of Ukraine"", available at: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm (Accessed 21 January 2021).
13. APK Ukrainy (2020), "Financing from the State budget", available at: <https://agro.me.gov.ua/ua/napryamki/finansova-politika/finansuvannya-z-derzhavnogo-byudzhetu> (Accessed 20 January 2021).
14. Centre for economic strategy (2018), "Which model of agricultural sector support does Ukraine need?", available at: <https://ces.org.ua/en/which-model-of-agricultural-sector-support-does-ukraine-need/> (Accessed at 25 January 2021).
15. International Centre for Trade and Sustainable Development (2009), "Agricultural Subsidies in the WTO Green Box: Ensuring Coherence with Sustainable Development Goals", vol. 16, p. 16.
16. Vangelis, V. (2007), "Agricultural subsidy reform and its implications for sustainable development: the New Zealand experience", Environmental Sciences, vol. 4, no. 1, pp. 21—40.
17. Horovetska, Y. Rudloff, B. and Stewart, S. (2017), Agriculture in Ukraine: Economic and Political Frameworks, Research Division Eastern Europe and Eurasia, Berlin, Germany.
18. The official site of Organization for economic cooperation and development (2020), "Producer and Consumer Support Estimates database", available at: <http://www.oecd.org/countries/romania/producerandconsumersupportestimatesdatabase.htm#tables> (Accessed 25 January).

Стаття надійшла до редакції 03.02.2021 р.